

Votaziun chantunala dal pievel dals 30 da november 2008

Explicaziuns dal cussegl grond

Participaziun a la cunvegna interchantunala davart l'armonisaziun da la scola obligatori- ca (concordat HarmoS)

In sistem da scola cun 26 soluziuns chantunalas individualas na correspunda betg pli al temp dad oz. Cun passa 80% da las vuschs han las votantas svizras ed ils votants svizzers perquai midà il matg 2006 la costituziun federala, uschia ch'ils chantuns vegnan obligads d'armonisar lur fatgs da scola. Tras il concordat HarmoS adempleschan ils chantuns l'incumbensa costituziunala ch'els han survegnì. Il concordat:

- armonisescha las structurass: cun la scolina – ch'è obligatorica e che dura 2 onns – vegni cumenzà durant il 5. onn da vegliadetgna (4. anniversari avant il di da referenza dals 31 da fanadur); suenter suondan 6 onns scola primara e 3 onns scola superiura; la scola obligatorica inclusiv la scolina dura 11 onns;
- armonisescha las finamiras las pli impurtantas dals stgalims da furmaziun: i vegnan applitgads plans d'instrucziun tenor las regiuns linguisticas e duvrads meds d'instrucziun coordinads; standards da furmaziun per l'entira Svizra determineschan las directivas;
- prevesa d'applitgar instruments adattads per garantir la qualitad; quels permettan da controllar las finamiras cuntanschidas e mussan, nua ch'i dovra eventualas meglieraziuns.

Pli lunsch che l'incumbensa costituziunala van las disposiziuns davart la concepziun dal mintgadi da scola, cun las qualas il concordat correspunda ad in basegn da la societad.

Il concordat HarmoS conceda il spazi d'agir necessari per al realisar; uschia pon vegnir realisads ils interess specifics dal Grischun ed i po vegnir determinada ina via grischuna per arrivar a la finamira comunabla. La participaziun al concordat HarmoS è en l'interess da nossas scolaras e da noss scolars e rinforza il Grischun sco lieu da furmaziun e sco piazza economica.

Stimadas conburgaisas e stimads conburgais

Nus As suttamettain il suandant project per la votaziun:

Participaziun a la cunvegna interchantunala davart l'armonisaziun da la scola obligatorica (concordat HarmoS)

Ils 12 da favrer 2008 ha il cussegl grond dal chantun Grischun approvà cun 97 cunter 9 vuschs la participaziun a la cunvegna interchantunala davart l'armonisaziun da la scola obligatorica (concordat HarmoS). Cunter quest conclus èsi vegnì fatg in referendum. Perquai As suttamettain nus il suandant project per la votaziun.

A. Il project da votaziun en detagl

Cun la cunvegna interchantunala davart l'armonisaziun da la scola obligatorica (concordat HarmoS) duain vegnir cuntanschidas las suandantas finamiras:

- fixar finamiras unitaras per la furmaziun fundamentala che las scholaras e ch'ils scholars duain survegnir en ils differents roms; coordinar l'instrucziun linguistica;
- stgaffir structuras unitaras per entrar en las instituziuns da furmaziun obligatoricas il 5. onn da vegliadetgna resp. suenter la cumplenida dal 4. onn da vegliadetgna; suenter 2 onns scolina suondan 6 onns scola primara e 3 onns stgalim superieur;

- concepir en moda fidada l'organisaziun dal di da scola cun uras da bloc e cun structuras dal di che correspundan als basegns;
- garantir la qualidad sco er il svilup da la qualidad cun instruments adattads.

1. Pervia da l'incumbensa constituziunala d'armonisar il sector da la furmaziun ston ils chantuns agir

Ils 21 da matg 2006 han las votantas svizas ed ils votants svizzers acceptà cun 86% da las vuschs las disposiziuns revedidas da la constituziun federala. En il Grischun han 81.7% da las votantas e dals votants acceptà quest project. Il nov art. 62 al. 4 da la constituziun federala oblighescha ils chantuns d'armonisar ils fatgs da scola en quai che riguarda la vegliadetgna da cumenzar ad ir a scola, l'obligaziun d'ir a scola, la durada e las finamiras dals stgalims da furmaziun sco er ils passadis d'in stgalim a l'auter. La constituziun federala prevesa che la confederaziun relaschia las prescripziuns ch'èn necessarias per questa armonisaziun, sch'i na dat betg in'armonisaziun sin la via da la coordinaziun.

Tras il concordat HarmoS adempleschan ils chantuns las prescripziuns e las incumbensas che resultan da la constituiziun federala per armonisar la scola obligatoria. Tras la cunvegna interchantunala stgaffeschon els in instrument per ina collavuraziun lianta. Confurm a l'incumbensa costituziunala ch'è vegnida sustegnida da var 86% da las votantas svizras e dals votants svizzers prendan ils chantuns la via da la coordinaziun.

2. Cun structuradas e cun finamiras unitaras per la furmaziun fundamentala da scola vegnan reducids ils impediments da mobilitad

La situaziun vertenta, nua che mintga chantun fixescha en atgna reschia parameters differents per la frequentaziun da la scolina u per la vegliadetgna obligatoria da cumenzar ad ir a scola e nua che mintga chantun elavura plans d'instrucziun independents e dovra agens meds d'instrucziun, duai vegnir superada. Finamiras e structuradas unitaras na servan betg mo als uffants da scola ed a las scolas sezzas en cas d'ina midada da domicil. En l'interess da la societad e da l'economia duai il concordat HarmoS reducir impediments principals da mobilitad per famiglias cun uffants ch'èn obligads d'ir a scola.

Parameters structurals

Tras il concordat sa cunvegnan ils chantuns da declerar ch'i saja da nov obligatoric d'ir 2 onns a scolina (u da frequentar in stgalim prescolar cun uffants da differenta vegliadetgna). En Svizra absolvan actualmain 86% dals uffants 2 onns da scolina, en il Grischun è quai il cas tar 98% dals uffants. 1% dals uffants va schizunt

3 onns a scolina. I vegn pia declerà obligatoric, quai che tutga gia oz tar il mintgadi usità da bunamain tut ils uffants. L'entrada en la scolina ha lieu durant il 5. onn da vegliadetgna, pia suenter la cumplenida dal 4. onn da vegliadetgna. Per ils uffants grischuns ha quai per consequenza che lur vegliadetgna d'entrada è in pau pli bassa, perquai ch'il di da referenza vegn midà dal 1. da schaner als 31 da fanadur. En cas da basegn po – sco fin ussa – la scolarisaziun dentant avair lieu pli tard. Areguard ils stgalims che suonan – vul dir la scola primara ed il stgalim superier – dispona il Grischun gia da las structuradas ch'il concordat prevesa.

Finamiras da scolaziun unitaras

En las linguas (lingua d'instrucziun, segunda lingua naziunala ed englais), en la matematica ed en las scienzas natiralas, en las scienzas umanas e socialas, en la musica u en l'art ed en l'art applitgà, en il moviment ed en la sanadad duai avair lieu ina coordinaziun sin l'entir plaun naziunal. I sto vegnir stgaffì in plan d'instrucziun sin plaun linguistic-regional ed er ils meds d'instrucziun duain vegnir coordinads da nov sin plaun linguistic-regional. Ils plans d'instrucziun ed ils meds d'instrucziun sa drizzan tenor ils standards da furmaziun naziunals. Il concordat stgaffescha alura er la basa per ina collavuraziun instituziunalisada sin plaun linguistic-regional, p.ex. sin il plaun da la Svizra tudestga. L'instrucziun linguistica, che vegn purschida en il Grischun tenor la lescha da scola revedida, è coordinada cun las prescripziuns dal concordat.

3. Fixar standards da furmaziun ed avair quità da la qualidad da la scolaziun

Il concordat stgaffescha la basa giuridica per sviluppar e per applitgar standards da furmaziun naziunals liants. En spezial pon tals standards designar las cumpetenzas che duain vegnir cuntanschidas u far prescripziuns areguard il cuntegn d'in tschert rom. Tras retschertgas regularas vegni controllà, sch'ils standards fixads èn vegnids cuntanschids. Grazia a las retschertgas ch'il departament d'educaziun ha fatg en las scolas ha il Grischun bain in'experientscha considerabla en il sector dal monitoring da la furmaziun. Tuttina datti anc da far lavur da svilup en quest champ d'incumbensas.

4. Introducir uras da bloc e metter a disposiziun structuradas dal di

Uras da bloc e structuradas dal di correspundan a vasts basegns da la societad. Il concordat resguarda quests basegns, ed ils chantuns che sa participeschan al concordat s'obligheschan d'organisar l'instrucziun sin il stgalim primar da preferenza cun uras da bloc. Plinavant ston els porscher structuradas dal di che correspundan al basegn dal lieu. Igl è dentant facultativ da duvrar questas structuradas dal di, e per regla ston ins pajar per quellas. En quest sector avra il concordat la collavuraziun cun la politica da famiglia e cun la politica sociala.

Il concordat HarmoS serva en emprima lingia ad ademplir quella incumbensa che las votantas svizras e ch'ils votants svizzers han surdà ils 21 da matg 2006 al sector da la furmaziun tras la revisiun da la constituziun federala. I vegnan armoinsads ils parameters ch'èn numnads en

l'art. 62 al. 4 da la constituziun federala. Tras la participaziun al concordat s'oblighescha il chantun d'adattar las structuradas e las finamiras dal temp da scola obligatoric a las directivas naziunals. Il cussegl grond è persuadì che la participaziun dal Grischun al concordat HarmoS porta in avantatg a nossas scolaras ed a noss scolars e ch'ella è en l'interess da nossa societad e da nossa economia.

B. Ils arguments dal comité da referendum

Da tge ch'i sa tracta

Il concordat HarmoS è ina curvegna interchantunala intransparenta e cuntradictorica che avra las portas a tut las interpretaziuns pussaivlas. Ma l'instrucziun en scola è in factur memia impurtant en nossa societad ed en nossa cultura per la dastgar midar en moda uschè averta e radicala tras ina lescha. Quai è in dals motivs, pertge ch'igl è vegnì fatg in referendum cunter quest project. Cun ils suandants arguments vegnan mussads ils fatgs ils pli impurtants per in «NA a HarmoS».

NA a la scolarisaziun obligatorica cun 4 onns

Cumbain ch'igl è sa mussà ils ultims onns ch'igl è problematic, sche la scolarisaziun cumenza adina pli baud, duain ils uffants anc ina giada vegnir tramess a scola ½ onn fin 1½ onn pli baud. La scola primara vegn pia prolungada per 2 onns a totalmain 8 onns. Gia cun 4 onns stuesan ils uffants pitschens sa disar ad in manaschi da scola en classas pli grondas cun uffants da differenta vegliadetgna. Il concordat HarmoS na discurra mai d'ina «scolina», mabain unicamain da

«scola», da «scolaras» e da «scolars» u da «*materia da scola*». Perquai ston ins far quint ch'i na vegnia betg pli a dar la scolina en quella furma sco che nus l'enconuschain oz.

Ina promoziun tempriva voluntara en gruppas pitschnas ordaifer la scola correspundess meglier a la vegliadetgna ed als uffants.

Il chantun Tessin enconuscha dapi onns questa furma da la promoziun tempriva ch'è ina buna soluziun per regiuns turisticas sco er per grondas vischnancas cun in'auta quota da personas estras.

NA a l'armonisaziun interchantunala da l'instrucziun da linguas estras

Perquai che l'artitgel 4 po vegnir interpretà en moda averta, n'è in'armonisaziun betg avant maun qua. I na vegn betg fixà, cur che tge lingua estra sto vegnir instruida.

Da las var 450'000 chasadas che midan mintga onn chasa en Svizra, dischlocheschan 100'000 d'in chantun en in auter. En quest punct na facilitescha HarmoS betg la mobilitad. Sche l'emprima lingua estra daventass rom da promoziun per il stgalim secundar I, s'engrevgiass la situaziun anc pli fitg! Areguard las linguas estras vegnin nus ad ir er vinavant ina via speziala en il Grischun.

Ultra da quai èn blers uffants dumanads – per betg dir surdumandads – gia oz cun mo ina lingua estra. Cun duas linguas estras a partir dal 7. onn da scola (quai ch'è oz la 5. classa primara) exista il privel che uffants, ch'èn main talentads en las linguas, fissan definitivamain surdumandads.

NA a l'eliminaziun dal dialect tudestg svizzer

L'instrucziun a partir dal 1. onn da scola preliminar pudess avair lieu en tudestg standard. Uschia exista il privel ch'il dialect tudestg svizzer vegniss stuschà d'ina vart e ch'el perdess anc dapli qualitad resp. purezza linguistica. Il dialect tudestg svizzer tutga dentant tar la cultura svizra, sia impurtanza na dastga betg vegnir tangada.

Integrar uffants da lingua estra en nossa societad na dastga betg vulair dir d'adattar il dialect tudestg svizzer – cun sias ragischs culturalas profundas – ad ina minoritad da lingua estra.

NA a giuvenils ch'èn anc pli giuvenils, cur ch'els vegnan ord scola e cur ch'els fan in emprendissadi

Perquai ch'els vegnissan tramess a scola pli baud, vegnissan ils giuvenils ord scola cun 14 u cun 15 onns. Perquai cumenzassan els – anc ina giada pli giuvenils – in emprendissadi u in studi. 25% dals giuvenils che vegnan ord scola spetgan gia oz cun la decisiun per ina professiun e fan in onn intermediar. Var 9% na pon betg vegnir intermediads en il Grischun. Perquai ch'ils giuvenils vegnissan ord scola pli baud pervia da HarmoS, stoi vegnir fatg quint che questas cifras s'augmentassan massivamain, ch'ils custs per l'assistenza creschissan ed er ch'ils problems socials da quests giuvenils daventassan pli gronds.

NA ad in'ulteriura intellectualisaziun da la scola populara

La purschida da roms en la scola populara è vegnida extendida constantamain ils ultims onns. Reducziuns hai dentant dà tar ils roms artistics e manuals, sco lavur a maun/zambregiar ed economia

da chasa. Cun la proxima refurma da scola stoi vegnir fatg quint cun in'ulteriura reducziun. Qua tras van a perder abilitads manualas, la motorica fina e la lavur coordinada vegnan tralascadas pli e pli; percunter frequentan adina dapli uffants uras da promoziun. Tras HarmoS vegniss questa situaziun engrevgiada considerablamain.

NA a custs pli auts per la furmaziun a quint da las vischnancas

Cumbain ch'ils dumberes da scolaras e da scolars sa reduceschan, creschan ils custs per la furmaziun onn per onn. La nova lescha porta in augment supplementar dals custs per las vischnancas. Quai tranter auter pervia dals dus novs onns obligatorics da scola preliminar, pervia da las personas d'instrucziun supplementaras ch'i dovra per las linguas estras, pervia da l'instrucziun da team tras las personas d'instrucziun, pervia da las personas d'assistenza e pervia da l'infrastructura necessaria. Las regiuns perifericas vegnissan sfurzadas d'engaschar novas personas d'instrucziun, perquai che las pretensiuns a la materia d'instrucziun èn pli grondas. Questas grevezas supplementaras finanzialas, administrativas e persunalas mettan en dumonda l'avegnir da las scolas en ils vitgs muntagnards grischuns.

Betg mo las vischnancas muntagnardas pudessan survegnir gronds problems, tschertgond novas personas d'instrucziun, pertge che questa nova lescha engrevgiass en tut las vischnancas las resursas da persunal d'instrucziun – resursas che sa diminueschan gia oz. L'assistenza ordaifer la scola ed il persunal supplementar per il stgalim da la scola preliminar stuessan – en cas d'in basegn cumprovà – medemamain vegnir pajads

da las vischnancas. Cumbain ch'il diever da las structures dal di è facultativ, ma indispensabel pervia da tschertas circostanzas, resultassan qua tras er custs supplementars per ils geniturs.

Resumaziun

- HarmoS prenda ils uffants memia baud or da las famiglias ed als metta memia baud en il manaschi da scola obligatoric.
- HarmoS na regla betg sufficientamain las uras da bloc e l'assistenza ordaifer la scola.
- HarmoS porta expensas supplementaras considerablas per las vischnancas.
- HarmoS n'armonisescha betg la scola svizra.

La «*cunvegna interchantunala davart l'armonisaziun da la scola obligatorica HarmoS*» sto perquai vegnir refusada cleramain a l'urna.

Laschai tuttina esser ils uffants uffants:
NA al concordat HarmoS!

C. Ils arguments dal cussegl grond

Il cussegl grond vul cuntanscher in'armonisaziun da la scola obligatorica. Plirs motivs pledan per la participaziun dal chantun Grischun a la cunvegna interchantunala davart l'armonisaziun da la scola obligatorica (concordat HarmoS).

1. Nizzegiar la schanza per stabilisar in sistem da scola sparpaglià

La publicaziun dals emprims resultats da PISA l'onn 2001 ha mussà ch'ils uffants svizzers n'han betg cuntanschi ina piazza a la testa tar la mesiraziun da las prestaziuns che ha gi lieu sin plaun internaziunal. Sunter la publicaziun dals resultats da PISA hai dà pretensiuns da midadas. L'art. 62 al. 4 da la constituziun federala oblighescha ils chantuns d'armonisar – sin la via da la coordinaziun – ils fatgs da scola en quai che riguarda la vegliadetgna da cumenzar ad ir a scola, l'obligaziun d'ir a scola, la durada e las finamiras dals stgalims da furmaziun, ils passadis d'in stgalim a l'auter sco er la renconuschientscha da diploms. Sche questa armonisaziun na reussiss betg, sto la confederaziun relaschar las prescripziuns necessarias.

En nossa societad moderna svanescha pli e pli la chapientscha per ils 26 differents systems da scola che n'èn betg coordinads in cun l'auter e ch'èn in resultat dal federalissem. Plinavant mussa gist la Finlanda – il pajais exemplaric da PISA – ch'in sistem da scola ch'è organisà en moda unitara e che prevesa ina realisaziun flexibla «al lieu», ha success. Il concordat HarmoS è ina mesira impurtanta per stabilisar noss sistem da scola indeblì e sparpaglià. Questa schanza vul

il cussegl grond nizzegiar tras la participaziun a HarmoS.

2. Sustegnair ils interess grischuns da refurma en il sector da la scola populara

Il stadi da la situaziun ch'è vegnì presentà l'onn 2005 cun il «program fundamental scola grischuna 2010» ha mussà in basegn d'agir en differents champs. Differentas intervenziuns parlamentaras, ma er il rapport da famiglia ch'il cussegl grond ha tractà l'onn 2007, cuntengnan incumbensas e pretensiuns che concernan il sector da la scola populara e che duain midar tal. Las pretensiuns ch'èn vegnidas formuladas independentamain dal concordat HarmoS sin plaun chantunal (p.ex. introducziun da l'englais en scola primara, 2 onns da scolina obligatorics, entrada en la scola primara cun 6 onns, purschidas da tgira complementaras a la famiglia inclusiv maisa da mezdi, statistica da furmaziun) correspundan per gronda part a las finamiras dal concordat HarmoS.

Tut las finamiras da refurma na vegnan dentant betg realisadas directamain tras la participaziun a HarmoS. Per la realisaziun ston vegnir fatgas midadas en ils relaschs giuridics chantunals. Questas revisiuns ston da lur vart vegnir fatgas sin la via da la legislaziun ordinaria e vegnan discutadas en detagl – tant areguard il cuntegn sco er areguard las consequenzas finanzialas – sin il stgalim da las autoritads che decidan. Per introducir l'obligatori da scolina dovri pia in'adattaziun da la lescha.

3. Fixar finamiras comunablas cun auters chantuns

Il concordat HarmoS surpiglia las prescripziuns da la constituziun federala revedida. Tras il concordat vulan ils chantuns armonisar ils parameters ch'èn numnads en la constituziun federala (vegliadetgna da cumenzar ad ir a scola, obligaziun d'ir a scola, durada e finamiras dals stgallims da furmaziun, passadis d'in stgallim a l'auter), e betg spetgar sin ina «soluziun federala». La decisiun davart la via che duai manar a las finamiras comunablas è dentant anc adina chaussa dals chantuns, pia er dal Grischun. Ed uschia resta er in spazi d'agir per dar ina tempra specifica grischuna als cuntegns. Sco tut ils chantuns bilings vegn er il chantun triling Grischun a prender resguard da ses interess particulars. Tras la participaziun a HarmoS s'oblighescha il chantun dentant da prender mesiras per cuntanscher las finamiras comunablas.

4. Garantir schanzas da scolaziun equivalentas als uffants grischuns

Tras quai che la scolaziun è equivalenta en cumparegliaziun cun ils auters chantuns da concordat, salva il chantun las schanzas dals uffants e dals giuvenils grischuns. Er sch'ils plans d'instrucziun comunabels – tals existan gia en Svizra romanda – vegnan anc elavurads, pon ins partir dal fatg che quels vegnian drizzads tenor ils basegns da furmaziun cun ils standards che ston vegnir definids. Il cussegl grond è da l'avis ch'ina scolaziun equivalenta saja en l'interess dals uffants e dals giuvenils grischuns. Ella contribuescha ad in bun stadi da furmaziun ch'è da sia vart ina basa impurtanta

per il bainstar e per la cumpetitivitad. Sch'i vegniss renunzià da sa participar a HarmoS, avess quai consequenzas decisivas per ils uffants, nun ch'il Grischun realisass il cuntegn dal concordat sin basa autonoma.

Tras quai ch'ils uffants grischuns cumenzan ad ir obligatoricamain a scolina durant il 5. onn da vegliadetgna (di da referenza: 31 da fanadur), fineschan els – sco ils uffants dals auters chantuns – per regla la scola populara durant il 16. onn da vegliadetgna. Gia oz fineschan numerusas scolaras e numerus scolars la scola populara avant lur 16. anniversari, e sco oz datti er en l'avegnir la pussaivladad da spustar l'entrada en la scolina per 1 onn.

5. Rinforzar il Grischun sco lieu da furmaziun e sco piazza economica

Sch'ina famiglia cun uffants vul vegnir ad abitar en il Grischun u sch'ina interpresa vul sa domiciliar en il Grischun, èsi decisiv en l'avegnir, sch'il Grischun fa part dal concordat. Sche quai è il cas, pon tuttas e tuts far quint ch'er il Grischun sustegnias las finamiras interchantunalas armonisadas e ch'el haja estructuras armonisadas en il sector da la scola populara. En cas ch'ina interpresa sto sa decider per in lieu – e vul er trair natiers lavurantas e lavurants – dastgassi esser impurtant, sch'il chantun fa part da HarmoS u betg. Sch'il chantun Grischun tira a niz – en cas d'ina participaziun – il spazi d'agir existent per dar ina tempra specifica grischuna a la scola, na mida quai nagut vi dal fatg ch'el stgaffescha – en il sector da la scola – fidadad e calculabladad per las famiglias e per las interpresas che sa tiran natiers.

6. In sfida per las vischnancas en il sector da la scola populara

Er independentamain da HarmoS stattan las instituziuns responsablas e cunzunt las vischnancas pitschnas davant sfidas considerablas en il sector da la scola populara. Il motiv principal per ils problems è – en la gronda part dals cas – ina diminuziun dals dumbers da naschientschas. Questa situaziun imminente po probablamain vegnir cumbattida meglier tras mesiras da planisaziun (sco cooperaziuns cun autras instituziuns ch'èn responsablas per la scola) che tras la renunzia a tut las novaziuns che custan, cun l'intent da betg chaschunar custs da furmaziun pli auts per las vischnancas. Il fatg che las vischnancas stattan davant ina sfida en il sector da la scola populara, n'è betg in bun motiv per restrenscher – tras ina atgna via – las schanzas da svilup dal Grischun sco lieu da furmaziun e sco piazza economica. In «gea» a la participaziun al concordat HarmoS è er en l'interess d'ina vischnanca progressiva, ed igl è in «gea» al futur da la scola populara grischuna.

7. Ils arguments dal comité da referendum stattan per part sin chommas falombras

Ils arguments dal comité da referendum cunter la participaziun a la cunvegna interchaintunala davart l'armonisaziun da la scola obligatorica (concordat HarmoS) sa basan per part sin supposiziuns incorrectas, p. ex.:

- l'argument ch'ins na veglia betg ina «eliminaziun dal dialect tudestg svizzer». En vardad n'è la dumonda, sche l'instrucziun duai avair lieu a partir da

la scolina en la lingua da standard, gnanc betg in tema da HarmoS;

- l'argument ch'ins na veglia «betg in'ulteriura intellectualisaziun da la scola populara». La pretensiun ch'igl haja dà ils ultims onns reducziuns en la scola populara tar ils roms artistics e manuals na constat betg per la scola primara. En vardad hai dà ina pitschna reducziun mo en la scola reala, e quai l'onn 2002, cur che l'englais è vegni introduci sin noss stgalim superiur cooperativ. E plinavant èsi uschia che auters chantuns porschan damain instrucziun en il sector artistic, creativ e manual ch'il Grischun;
- la pretensiun ch'ins stoppia far quint ch'i na vegnia betg pli a dar «la scolina en quella furma sco che nus l'enconuschain oz». Il concordat na cuntegna naginas prescripziuns che dismettesan la scolina u che impedissan in svilup da la scolina (che vegn numnada en il concordat «stgalim prescolar»).

D. Proposta

Il cussegl grond ha approvà cun 97 cunter 9 vuschs la participaziun dal chantun Grischun a la cunvegna interchaintunala davart l'armonisaziun da la scola obligatorica (concordat HarmoS). Nus As proponin, stimadas conburgaisas e stimads conburgais, d'acceptar quest project.

En num dal cussegl grond

Il president dal cussegl grond:

Leo Jeker

L'actuar:

Claudio Riesen

Project da votaziun

Participaziun dal chantun Grischun a la cunvegna interchantunala davart l'armonisaziun da la scola obligatorica (concordat da HarmoS).

sa basond sin l'art. 32 al. 2 da la constituziun chantunala

concludida dal cussegl grond ils 12 da favrer 2008

1. Il chantun Grischun sa participescha a la cunvegna interchantunala davart l'armonisaziun da la scola obligatorica (concordat da HarmoS) dals 14 da zercladur 2007.
2. La regenza vegn autorisada da declerar la participaziun a la cunvegna interchantunala davart l'armonisaziun da la scola obligatorica (concordat da HarmoS).
3. Las cifras 1 e 2 da quest conclus èn suttamessas al referendum facultativ.

Cunvegna interchantunala davart l'armonisaziun da la scola obligatorica (HarmoS)

dals 14 da zercladur 2007

I. Intent e princips da la cunvegna

Art. 1

Ils chantuns da cunvegna armoniseschan la scola obligatorica cun: Intent

- a. armonisar las finamiras da l'instrucziun e las structuradas da scola; e
- b. sviluppar e garantir la qualitad e la permeabilitad dal sistem da scola cun agid d'instruments directivs cuminaivels.

Art. 2

¹ Respectond las differentas culturas en la Svizra plurilingua resguardan ils chantuns da cunvegna il princip da la subsidiaridad, cur ch'els prendan las mesiras d'armonisaziun. Princips

² Els sa stentan d'allontanar ils impediments che concerna la scola, e quai a favur d'ina mobilitad naziunala ed internaziunala da la populaziun.

II. Finamiras surordinadas da la scola obligatorica

Ar. 3

¹ Durant la scola obligatorica s'acquistan e sviluppan tut las scolaras e tut ils scolars enconuschientschas e cumpetenzas fundamentalas sco er ina identitad culturala che permetta ad ellas ed ad els d'emprender durant lur entira vita e da chattar lur piazza en la societad ed en la vita professiunala. Furmaziun fundamentala

² Durant la scola obligatorica s'acquista mintga scolara e mintga scolar la furmaziun fundamentala che pussibilitescha l'access a la furmaziun professiunala u a scolas da furmaziun generala dal stgalim secundar II, en spezial en ils suandants secturs:

- a. linguas: ina furmaziun fundamentala cumplessiva en la lingua da standard locala (cumpetenzas linguistica a bucca ed en scrit) e cumpetenzas fundamentalas d'ina segunda lingua naziunala ed almain d'ina ulteriura lingua estra;
- b. matematica e scienzas natirals: ina furmaziun fundamentala che renda abla d'applitgar concepts fundamentals e proceduras

fundamentalas da la matematica sco er da chapir connexs da las ciencias naturalas e da la tecnica;

- c. ciencias socialas ed umanas: ina furmaziun fundamentala che renda abla d'enconoscher e da chapir ils connexs fundamentals dals conturns socials e politics sco er da l'uman e da l'ambient;
- d. musica, art ed art applitgà: ina furmaziun fundamentala ch'è er pratica e che cumpiglia differents secturs da l'art e da l'art applitgà (furnar creativ) e ch'è drizzada sin la promoziun da la creatividad, da l'inschign manual e dal senn estetic sco er sin l'intermediaziun d'enconuschientschas da l'art e da la cultura;
- e. moviment e sanadad: in'educaziun che resguarda il moviment e la sanadad e ch'è drizzada sin il svilup d'abilitads motoricas e da la capaciad fisica sco er sin la promoziun dal bainstar fisic e psichic.

³ Las scholaras ed ils scholars vegnan sustegnids en lur svilup ad atgnas personalitads, tar l'acquisiziun da competenzas socialas sco er sin lur via ad in agir cun responsabladad envers lur conumans ed envers l'ambient.

Art. 4

Instrucziun
linguistica

¹ Cun l'instrucziun da l'emprima lingua estra vegni cumenzà – conform a la durada dal stgalim da scola che vegn fixada en l'artigel 6 – il pli tard a partir dal 5avel onn da scola, cun l'instrucziun da la segunda lingua estra il pli tard a partir dal 7avel onn da scola. Ina da questas duas linguas è ina segunda lingua naziunala. Sia instrucziun includa aspects culturals. L'autra lingua è l'englais. Per tuttas duas linguas estras vegnan prescrittas las medemas competenzas per la fin da la scola obligatorica. Sch'ils chantuns Grischun e Tessin instrueschan obligatoricamain supplementarmain ina terza lingua naziunala, pon els divergiar da la disposiziun qua survart per fixar ils onns da scola.

² Durant la scola obligatorica exista ina purschida per ina instrucziun facultativa d'ina terza lingua naziunala. Questa purschida tegna quint dals basegns.

³ La successiun da las linguas estras che vegnan instruidas vegn coordinada en las regiuns. Caracteristicas da la qualidad e dal svilup ston vegnir fixadas en ina strategia generala che vegn approvada da la CDEP.

⁴ Per scholaras e per scholars immigrads sustegnan ils chantuns tras mesiras organisatoricas ils curs da la lingua e da la cultura da la patria (curs CLP) che vegnan realisads dals pajais d'origin e da las differentas cuminanze linguisticas, e quai observond la neutralidad religiusas e politica.

III. Parameters structurals da la scola obligatorica

Art. 5

¹ Las scolaras ed ils scolaras vegnan scolarisads, cur ch'ellas e cur ch'els han cumpleni il 4. onn da vegliadetgna (di da referenza: ils 31 da fanadur). Scolarisaziun

² Durant ils emprims onns da scola (instrucziun prescolara e primara) s'acquista l'uffant pass per pass la basa da la cumpetenzia sociala e da la moda da lavurar scolastica. El perfecziunescha e consolidescha oravant tut sia basa linguistica. Il temp che l'uffant basegna per absolver ils emprims onns da scola dependa da ses svilup intellectual e da sia madirezza emozunala; eventualmain vegn el sustegnì supplementarmain cun mesiras spezialas.

Art. 6

¹ Il stgalim primar, inclusiv il stgalim prescolar, dura otg onns. Durada dals stgalims da scola

² Il stgalim secundar I è la cuntinuaziun dal stgalim primar e dura per regla trais onns.

³ La repartiziun dals stgalims da scola tranter il stgalim primar ed il stgalim secundar I, sco ch'ella è fixada en ils alineas 1 e 2, po variar per in onn en il chantun Tessin.

⁴ La midada al stgalim secundar II vegn fatga suenter il 11avel onn da scola. La midada a las scolaras da maturitad gimnasiala vegn fatga resguardond ils relaschs dal cussegl federal e quels da la CDEP¹⁾, per regla suenter il 10avel onn da scola.

⁵ Il temp per absolver ils stgalims da scola dependa en il cas singul dal svilup individual da la scolara u dal scolar.

IV. Instruments per sviluppar il sistem e per garantir la qualitat

Art. 7

¹ Per armonisar en tut la Svizra las finamiras da l'instrucziun vegnan fixads standards naziunals da furmaziun. Standards da furmaziun

² I vegn differenzià tranter ils suandants dus geners da standards da furmaziun:

- a. standards da prestaziun che sa basan sin in rom da referenza cun nivels da cumpetenzia, e quai per mintga sector spezial;
- b. standards che circumscrivan ils cuntengs da la furmaziun u las condiziuns per lur realisaziun en l'instrucziun.

¹⁾ actualmain l'ordinaziun dal cussegl federal dals 16 da schaner 1995 resp. il reglament dals 15 da favrer 1995 per renconuscher la maturitad (RRM); collecziun da relaschs da la CDEP, cifra 4.3.1.1./CS 413.11

³ Ils standards naziunals da furmaziun vegnan sviluppads scientificamain e validads sut la responsabladad da la CDEP. Els èn suttamess ad ina consultaziun tenor l'artitgel 3 dal concordat davart la coordinaziun da la scola dals 29 d'october 1970 ¹⁾.

⁴ Els vegnan deliberads da la radunanza plenara da la CDEP cun ina maioritad da dus terzs da sias commembras e da ses commembers. Da quellas e da quels ston almain trais represchentar in chantun che n'è betg per gronda part germanofon. La revisiun vegn fatga dals chantuns da cunvegna en ina procedura analoga.

Art. 8

Plans
d'instrucziun,
meds
d'instrucziun ed
instruments
d'evaluaziun

¹ L'armonisaziun dals plans d'instrucziun e la coordinaziun dals meds d'instrucziun vegnan fatgas sin plaun linguistic-regiunal.

² Ils plans d'instrucziun, ils meds d'instrucziun ed ils instruments d'evaluaziun vegnan accordads in cun l'auter.

³ En il rom da l'execuziun da questa cunvegna collavuran ils chantuns sin plaun linguistic-regiunal. Els pon stgaffir las instituziuns ch'èn necessarias per quai.

⁴ La CDEP e las regions linguisticas s'orienteschan da cas a cas davart il svilup da tests da referenza che sa basan sin ils standards da furmaziun.

Art. 9

Portfolios

Ils chantuns da cunvegna procuran che las scolaras e ch'ils scolars possian documentar lur savida e lur cumpetenzas cun agid dals portfolios naziunals u internaziunals che vegnan recumandads da la CDEP.

Art. 10

Monitoring da la
furmaziun

¹ Applitgond l'artitgel 4 dal concordat davart la coordinaziun da la scola dals 29 d'october 1970 ²⁾ sa participeschan ils chantuns da cunvegna ensem cun la confederaziun vi d'in monitoring sistematic e permanent che vegn sustegni da la scienza e che cumpiglia l'entir sistem da furmaziun da la Svizra.

² Ils svilups e las prestaziuns da la scola obligatorica vegnan evaluads regularmain en il rom da quest monitoring da la furmaziun. Ina part da quel è la controlla, sch'ils standards naziunals da furmaziun èn vegnids cuntanschids. Quella controlla vegn fatga cunzunt cun agid da tests da referenza en il senn da l'artitgel 8 alinea 4.

¹⁾ collecziun da relaschs da la CDEP, cifra 1.1.

²⁾ collecziun da relaschs da la CDEP, cifra 1.1.

V. Concepziun dal di da scola

Art. 11

¹ Sin il stgalim primar vegn l'instrucziun organisada da preferenza cun uras da bloc e structuradas dal di

² Igl è avant maun ina purschida che tegna quint dals basegns e che serva ad assister las scolaras ed ils scolars ordaifer il temp d'instrucziun (structuradas dal di). L'utilisaziun da questa purschida è facultativa e ses custs ston vegnir surpigliads da princip da las persunas cun la pussanza dals geniturs.

VI. Disposiziuns finalas

Art. 12

Ils chantuns da convegno s'obligheschan da fixar ils parameters structurals da la scola obligatorica en il senn dal titel III da questa convegno e d'appplitgar ils standards da furmaziun e il senn da l'artitgel 7, e quai il pli tard sis onns suenter che questa convegno è entrada en vigur. Termins

Art. 13

La participaziun a questa convegno vegn declarada a la suprastanza da la conferenza svizra da las directuras e dals directurs chantunals da l'educaziun publica. Participaziun

Art. 14

L'extrada da questa convegno sto vegnir declarada a la suprastanza da la conferenza svizra da las directuras e dals directurs chantunals da l'educaziun publica. Ella entra en vigur a la fin dal terz onn chalendar che suonda la declaraziun d'extrada. Extrada

Art. 15

La radunanza plenara da la CDEP decida davart il termin, cur che l'artitgel 2 dal concordat davart la coordinaziun da la scola dals 29 d'october 1970 ¹⁾ vegn aboli. Aboliziun da l'artitgel 2 dal concordat da scola da l'onn 1970

Art. 16

¹ La suprastanza da la conferenza svizra da las directuras e dals directurs chantunals da l'educaziun publica metta en vigur la convegno, cur che almain diesch chantuns èn sa participads ad ella. Entrada en vigur

² Sia entrada en vigur sto vegnir communitgada a la confederaziun.

¹⁾ collecziun da relaschs da la CDEP, cifra 1.1.

Principadi da
Liechtenstein

Art. 17

A questa cunvegna po sa participar er il principadi da Liechtenstein. El ha tut ils dretgs e tut las obligaziuns d'in chantun da cunvegna.

Berna, ils 14 da zercladur 2007

En num da la conferenza svizra da las directuras e dals directurs chantunals da l'educaziun publica

La presidenta:

Isabelle Chassot

Il secretari general:

Hans Ambühl

Votar è pli simpel che quai ch'ins pensa!

Sche Vus essas absenta u absent la dumengia da votaziun u sche Vus duessas esser impedida u impedì da votar a l'urna, avais Vus las suandantas pussaivladads da prender part a la votaziun:

1. Votaziun anticipada

Er en Vossa vischnanca avais Vus la pussaivladad da votar durant almain dus dals ultims quatter dis avant il di da votaziun, u

- da votar a l'urna
u
- da consegnar il cedel da votar en ina cuverta serrada ad in uffizi communal.

2. Votaziun per corrispondenza

- Ils documents necessaris (cuverta da resposta, cuverta da votar) survegnis Vus automaticamain da la vischnanca.
- La cuverta da resposta u l'attest da votar stuais Vus **suttascriver** en mintga cas, autramain n'è Voss cedel betg valaivel.
- Plinavant avais Vus duas pussaivladads da votar per corrispondenza: Vus surdais la cuverta da resposta a la **posta** u Vus mettais la cuverta en ina **chascha da brevs da l'administraziun communal inditgada da la vischnanca**.

Vossa chanzlia communal As vegn a responder tuttas dumondas en connex cun la votaziun anticipada e cun la votaziun per corrispondenza. Legiai per plaschair er las publicaziuns ufficialas.